

Az iskolazöldítés buktatói

Az iskolazöldítésnek számos buktatója van, de nem könnyű logikus rendbe szedni, hogy mik is azok. Az alapvető probléma azonban – amiből az összes többi eredeztethető – ugyanaz, mint ami a környezet és természetvédelemben általában: nincs a fejekben a környezet állapotának és az ebből várható következményeknek az ismerete, s nincs az egyéni felelősségvállalás és cselekvés fontosságának a felismerése sem. Ebből kiindulva nézzük meg az iskolák zöldítésének buktatóit!

Ha van az iskolában lelkes tanár (jó esetben több is van!) a **gyerek** egész jól „zöldíthető” – s minél kisebb, annál jobban. Örömmel részt vesz minden zöld tevékenységben. De amint kilép az iskolából, a fogyasztói társadalom diktálta életvitel elnyeli mindenestől. A tényleges életvitel „attitűd tesztje” messze elmarad az iskolában tapasztalható, a gyerek szándékait jelző „elméleti zöld” magatartás mögött.

Itt meg kell említenünk a „*csordaszellem*”-et is. A gyerekek (és bizony a felnőttek) számára is nagyon fontos, hogy a korosztályuk hogyan ítéli meg őket. Egy nagy létszámú iskolában igazi kihívás elérni azt, hogy ne legyen „ciki” egy jó ügyet felvállalni (pl. nem szemetelni, sőt: esetleg szemetet felvenni, az iskola környezetét „zöld” szempontok szerint otthonosabbá tenni, akciókban részt venni stb.).

A **szülő**, aki saját indíttatásból és/vagy az iskolával együttműködni akarásból tenni szeretne valamit, ma már eljuthat a helyi közösségek szervezte akciókig, a hulladék szelektív gyűjtésig, komposztálhat stb. Ugyanakkor életvitelét alapvetően manipulálja (a média segítségével) a fogyasztói társadalom. (Kivételek mindig vannak, most az átlagról van szó!)

A **pedagógus** – aki szintén esendő ember (és többnyire szülő is) – annyiból van jobb helyzetben, hogy az iskola, mint valami tudáscentrum lehetőséget ad számára önképzésre, továbbképzéseken való részvételre, melynek során környezettudatossá, környezeti nevelővé válhat. Saját példamutatásával és szaktudása átadásával formálhatja diákjai szemléletét. Ezt azonban sajnos csak a töredék teszi, bár a tendencia javuló, amit pl. az elsőként ökoiskola címet kapott 144 iskola mutat. (Ugyanakkor ez a 144 a kb. 5000 iskolához képest nagyon kevés!)

Úgy tűnik, a környezet állapotának romlása gyorsabb, mint az emberek gondolkodásmódjának megváltozása a környezettudatosság irányába. Azok a pedagógusok lesznek (szaktárgyuktól függetlenül) jó környezeti nevelők, akik ezt felismerik, igazán felelősnek érzik magukat tanítványaik jövőjéért, és túl tudnak lépni a szaktárgyi sovinizmuson.

A **tantestület**. Nem elég a pedagógussal, mint egyénnel foglalkozni, mert az iskola zöld arculatának kialakítása csakis jól működő csapatmunka eredménye lehet. A magányos harcosok csak részeredményeket érhetnek el. Az egész iskolát érintő programok megvalósításához az *iskola vezetőinek* szerepe kulcsfontosságú. Ha a vezetőség felismeri a környezeti nevelés fontosságát és a lényegéből adódó lehetőségeket, csapatmunkát végezni képes tantestületet kovácsolhat, és egy előremutató szellemiségű, a fenntarthatóság tanulására alkalmas iskolát alakíthat ki. Nagyon sok helyen azonban erre még csak törekvés sincs. Ha egy pedagógus ezen változtatni szeretne, valakit az iskola vezetőségéből feltétlenül meg kell nyernie – és még egy-két kollegát.

Gazdasági vezetők: Az egész iskolát érintő „zöld” program a támogatásuk nélkül kínlódás. Meg kell őket is nyerni. (Szép feladat! – a felnőttképzés újabb lehetősége.) Rajtuk keresztül lehet megközelíteni a többi nem tanár iskolai dolgozót is. Pályázatírásnál és elszámolásnál együtt kell dolgozni velük, ami a bonyolult kiírási feltételek miatt nagyon sok munka mindenki számára. Érthető, hogy a pályázatírás – a lehetetlen, nem iskolára szabott bekért adatokkal, dokumentumokkal – a mégoly „zöld” gazdaságisnak is nemszeretem feladat.

Az iskola **technikai személyzete** tekintetében a kis létszámú iskolák lényegesen jobb helyzetben vannak, mint a nagyok. Állandó a takarítónő, a kisebb javításokat végző gondnok, a fűtő, a kertész. A rendszer könnyen áttekinthető, és barátságos, emberi léptékű. A pedagógusok számára ez megfizethetetlen előny.

Nagyobb (elsősorban városi) iskolákban általában a *takarítószemélyzet* állandóan változik. Az ő bevonásuk, zöldítésük a felnőttoktatás egy speciális fajtájának tekinthető, de a pedagógusok és a gyerekek munkáját igencsak megnehezítheti (pl. a szelektív hulladékgyűjtésnél), hogy a sajátjukéhoz képest más kulturális közegekből érkező, folyton cserélődő partnerekkel kell együttműködni.

A *karbantartókkal* sem jobb a helyzet. Nehezebb az iskolai környezet környezetbaráttá varázsolása, ha nincs a pedagógusnak a fizikai megvalósításhoz állandó, bejáratott segítsége.

Szerencsés az iskola, ha van *udvara, vagy kertje* jelentősebb zöld felülettel, de sajnos az önkormányzat többnyire szakképzetlen munkaerőt alkalmaz a kerti munkákra. (Nálunk pl. nyáron a közmunkások az ültetett fák nagy részét rendszeresen tönkreteszik a motoros kaszával.) A legtöbb iskolában nyaranta van egy időszak, amikor a szabadságok miatt senki sincs, aki locsoljon (vagy legalábbis nem könnyű megszervezni). Amelyik fa túlélte a kaszálást, szerencsés, ha nem szárad ki. A lenyírt fű pedig a kukákban köt ki, ahová nem is szabadna tenni. A rossz példa mutatása nem szerencsés.

Az iskola, mint **szervezet**: Az iskolai élet még ma is meglehetősen mereven a hagyományos, 45 perces tanórákra épít, ez az, amit a fenntartó anyagilag támogat. (Pedig erre semmi sem kötelezi. Egyetlen dolog tartja fenn a rendszert a megszokáson kívül, mégpedig az, hogy az elszámolási egység a 45 perces tanóra. Vagyis szervezhetek akármit, de meg kell mondanom, hogy hány és milyen tanórának felel meg.) A délutáni foglalkozásokra, múzeumlátogatásokra, hétvégi kirándulásokra stb. csekély a támogatás, pedig ezek is (vagy ezek még inkább?) a környezeti nevelés hasznos keretei. Itt csak a pedagógusok kreativitása és lelkesedése hozhat komoly eredményeket a környezeti nevelés terén.

A **fenntartó**: A (nagy)városi iskolákban olyan távol van a fenntartó a mindennapi iskolai élet gyakorlatától, hogy nem igazán partner a „kétkezi” zöldítésben. Fontos lenne ezért, hogy az önkormányzatoknál mindenki, aki az oktatással foglalkozik, vegyen részt valamilyen környezeti nevelési továbbképzésen. Így nagyobb esély lenne arra, hogy az iskolák által kötelezően elkészített Környezeti Nevelési Pedagógiai Programok meg is valósuljanak.

Nézzünk néhány **gyakorlati buktatót** is!

- Igen nehéz a szelektív hulladékkezeléshez esztétikus, kedvező árfekvésű, tartós, könnyű, az Európában használt színekkel megfelelő edényeket vásárolni. (A Rubbermaid termékeket javasolhatjuk. Drágák, de tartósak).
- A hulladékkezelésben a pedagógusoknak elől kellene járniuk, de mindig van, aki nem hajlandó ezzel törődni.

- A szelektíven gyűjtött anyagok tárolása, megfelelő helyre eljuttatása nem könnyű. Nagyobb mennyiség esetén (pl. a papírgyűjtéskor) az elszállításig legtöbb helyen nincs hol tárolni az anyagokat. A tűzvédelmi szabályok miatt pedig az épületben nem szabad tárolni pl. papírt.
- Nehéz a sokféle osztályból való gyerekeket egy-egy feladatnál, rendezvényénél mozgatni.
- Vannak iskolák, amelyeknek nincs közösségi tere, ahol össze lehetne jönni és a programokat (pl. környezetvédelmi akciókban való részvételt) meg lehetne beszélni. Ilyenkor a több helyen elhelyezett tábla lehet az információ közvetítője, de nehéz olyan anyagot találni, amely minden szempontból megfelel. A hungarocell porlik; az OSB lapba csak kínládások árán lehet rajszöveget beleszúrni (viszont olcsó és jól festhető); a parafa esztétikus és jó, de nagyon drága; az egyszerű hullámpapírt pedig gyakran kell cserélni.
- A tanórán kívüli zöld programok szervezése sem egyszerű. Ma még a hagyományos iskolai délutáni programok többnyire elsőbbséget élveznek, így nehéz a több osztályba járó gyerekeknek közös programot szervezni.
- A pedagógus díjazása megoldatlan, és sokszor a kollegák sem igazán együttműködők. (Pl. előzetes kérésre sem tekintenek el a másnapi számonkéréstől egy egész délutáni múzeum-, vagy barlanglátogatás után. A következő alkalommal persze a gyerek nem mer eljönni.)